

DIFFERENTIATIE

Hoe kun je differentiëren en waarom doe je het?

- J. Geleijnse -

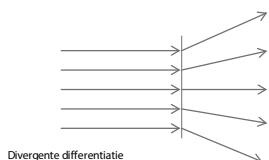
Door de huidige ontwikkeling in het onderwijs worden verschillen tussen kinderen groter en meer zichtbaar. De wet op Passend onderwijs draagt ook hieraan bij. Het bieden van maatwerk wordt dan ook steeds belangrijker gevonden in het basisonderwijs.

Wat is differentiatie?

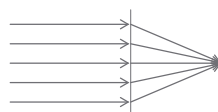
Een definitie van Bouwman (2013):

“Differentiatie is het nemen van maatregelen waarmee de leerkracht tegemoet komt aan de verschillen tussen leerlingen”(p. 18).

Onder verschillen verstaat zij zowel pedagogische als didactische verschillen. Ook maatregelen worden breed opgevat; tijd, doelen, instructie en leerstof.

Divergente differentiatie

Convergente differentiatie

Figuur 1 Convergente en divergente differentiatie

Tabel 1 De verschillen tussen convergente en divergente differentiatie.

	Convergente differentiatie	Divergente differentiatie
Doelen	Er zijn doelen geformuleerd die alle leerlingen moeten halen.	Elke leerling behaalt de voor hem geformuleerde doelen.
Leerstof	De leerlingen doorlopen de stof samen.	De leerlingen doorlopen de leerstof op eigen niveau en in eigen tempo.
Instructie	De leerkracht geeft de instructie klassikaal en in groepjes (en beperkt individueel).	De leerkracht geeft met name individuele instructie en aan kleine groepjes
Organisatie	Zwakke leerlingen krijgen meer instructie. Pluskinderen minder.	Er wordt veel zelfstandig gewerkt.

Convergente differentiatie.

Uit onderzoek blijkt dat convergente differentiatie leidt tot de hoogste resultaten mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

De instructie wordt klassikaal gegeven waarbij interactief de leerlingen niet alleen instructie krijgen van de leerkracht maar ook uitleggen aan elkaar.

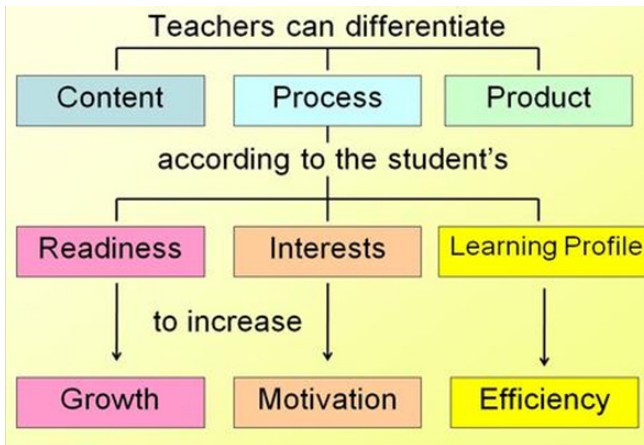
Daarna worden de kinderen bij de verwerking in groepen ingedeeld, waarbij het van belang is dat deze groepen niet te statisch zijn en niet altijd homogeen. Als zwakke kinderen namelijk altijd bij elkaar worden neergezet profiteren zij minder van de anderen en blijft hun niveau lager. Dan liggen ook de lage verwachtingen en lagere doelstellingen op de loer waardoor de motivatie van deze kinderen zal afnemen. Ook monitoring van de leerlingen en effectieve instructie is van belang om optimaal om te gaan met de verschillen tussen kinderen.

Soorten differentiatie.

Grofweg bekeken kan je differentiëren op drie manieren: inhoud, product en proces (figuur 2). Het gaat dus om verschil in de content van de les (het 'wat') en/of het eindresultaat en/of de manier waarop (het 'hoe'). Van belang is dat je de kinderen laat kiezen door rekening te houden met de algemene beginsituatie (readiness) of met de interesse van het leerling of met zijn leerprofiel/stijl (Tomlinson, 2001).

Dit is mede afhankelijk van welk doel je hebt: leeropbrengst verhogen (growth), vergroten van motivatie of efficiënter leren (efficiency).

DIFFERENTIATIE

Figuur 2 Manieren van differentiatie (Tomlinson, 2001).

Je kunt tijdens de voorbereiding aan verschillende knoppen draaien om een les of opdracht meer af te stemmen op de verschillende kinderen. Zo kun je de opdracht meer open of meer gesloten geven. Of variëren in complexiteit, concreetheid, structuur, afhankelijkheid, snelheid, e.d. (zie figuur 3). In figuur 3 is een voorbeeld te zien waarin de planner wordt gebruikt. Hierin kun je met een schuif (= groene streep) variëren tussen bijvoorbeeld concreet materiaal en abstract materiaal.

Met betrekking tot		
Ideeen, materialen, representaties.	Concreet	Abstract
Bronnen, problemen, onderzoek, vaardigheden, doelen.	Eenvoudig	Complex
Richting, oplossingen, problemen, benaderingen, relaties.	Een facet	Meerdere facetten
Oplossingen, beslissingen, benaderingen.	Meer structuur	Minder structuur
Planning, design, monitoring.	Minder zelfstandig	Meer zelfstandig
Stappen in studie, in gedachten.	Langzaam	Snel
Informatie, ideeën, materialen.	Basis	Verdiepend

Figuur 3 Planner om lessen te differentieren (Tomlinson, 2001).

Organisatie van differentiatie.

Bosker (2005) onderscheidt externe en interne differentiatie. *Interne differentiatie* betekent dat de differentiatie binnen de klas plaatsvindt. *Externe differentiatie* is de differentiatie die hierbovenuit stijgt op schoolniveau (groeps-overstijgend) of structuurniveau (s.b.o./s.o. versus regulier onderwijs). Voorbeelden van externe differentiatie zijn de klasoverstijgende reken- en leesgroepen of de werkgroepen (bijvoorbeeld bij techniekonderwijs).

Opdracht:

- Ga na wat de verschillen tussen de kinderen zijn qua niveau, interesse en tempo, e.d.. Bedenk voor drie verschillende lessen drie manieren van differentiatie (inhoud, proces, product). Gebruik de planner (figuur 3) om je les te maken. Bedenk ook welk doel je hiermee hebt en hoe je de differentiatie kan en wilt organiseren.
- Evalueer met je mentor aan de hand van werk van de kinderen.

Literatuur:

Bosker, R. (2005). *De grenzen van gedifferentieerd onderwijs*. Groningen: Universiteit van Groningen.

Bouwman, A. (2013). *Differentiëren is te leren*. Amersfoort: CPS.

Tomlinson, C. (2001). *How to differentiate in a mixed-ability classroom*. Alexandria: ASCD.

Vernooij, K. (2009). *Omgaan met verschillen nader bekeken*.

Retrieved from <http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/actueel/omgaan-met-verschillen-nader-bekeken-wat-werkt>